

МОВНОМЕТАЛЬНІ ОСОБЛИВОСТІ НАРОДНОЇ КОМУНІКАЦІЇ (НА МАТЕРІАЛІ УКРАЇНСЬКИХ ТА РОСІЙСЬКИХ КАЗОК)

Казка як один з основних жанрів фольклору з давніх пір увійшла в життя людини та стала своєрідною історією і скарбницею народної мудрості, а також універсальним засобом передачі тих уявлень про навколишній світ і саму людину, які склалися в людей в різні історичні епохи. Як відомо, казка – це яскравий прояв народної культури кожної нації. Вона містить у собі такі сюжети, образи, ситуації, які є ознакою певного етносу, що знаходить вираз в іменах дійових осіб, назвах тварин і рослин, місцях дії, у самотутніх традиційних мовних формулах. Національний характер казки кожного народу визначається його побутом, обрядами, умовами праці, фольклорними традиціями, особливим поетичним поглядом на світ.

Актуальність дослідження зумовлена підвищенням інтересом фольклористики та лінгвістики до вивчення дискурсивних аспектів мови народної казки, необхідністю подальшої розробки проблем, пов'язаних із виявленням механізмів формування казкових образів та їх вербального впливу на поведінку й мислення людини, потребою в розробці типології казкового комунікативного простору. Вивченню народної казки присвячено багато українських та зарубіжних праць – як суто фольклорних, так і написаних на межі різних наук. До цього жанру звертаються літературознавці, мовознавці, культурологи, психологи тощо. Народна казка була у фокусі зарубіжних літературознавчих студій О. Веселовського, Р. Волкова, Н. Ведьорнікової, Є. Мелетинського, Н. Єліної. Серед українських науковців дослідженням казки займалися Микола Костомаров, Михайло Драгоманов, Володимир Гнатюк, Іван Франко, Михайло Грушевський.

Метою роботи є вивчення сучасних наукових досліджень казкового дискурсу на матеріалі слов'янських, англійських народних казок та виявлення лексико-синтаксичної й стилістичної своєрідності категорії казковості в різних мовах.

Існує теорія, що всі казки народів світу були створені в одному місці, а потім вони поступово почали поширюватися по всьому світу, обростаючи подробицями й особливостями, характерними для певної народності й місцевості. Батьківщиною всіх казок спочатку вважали Давню Індію. Але потім було виявлено схожі казки в тих народів, які ніколи не контактували

один з одним і не перебували в культурних відносинах з народами Індії. Цей факт може пояснюватися тим, що бажання людей різних народностей дуже схожі між собою, близький їх спосіб життя, уявлення про навколишній світ і його закони. Наприклад, звернемося до питання виникнення такого відомого персонажа українських та російських казок, як Колобок. Багато років тому колобки пекли в будинках, коли закінчувалися запаси для приготування хліба. У хід пускали залишки різного борошна та інші, знайдені «по засіках», інгредієнти. У результаті виходив настільки смачний хліб, що селянин пояснював появу такого кулінарного шедеву не інакше, як дивом, казкою. Згодом необхідність готувати «колобки» у людей відпала, і первісний зміст їх появи стерся. Залишився тільки образ – хліб круглої форми, який прийняв вигляд казкової істоти і проник в казки народів світу. В англійському фольклорі аналогом Колобка виступає Джонні-пончик (Johnny-cake). Ці дві казки – «Колобок» і «Johnny cake» мають надзвичайно схожі сюжети, що викликає інтерес науковців різних народів. Спільні риси, які мають ці казки: невеликі за обсягом, їм властива синтаксична простота та елементарність сюжету, мають спільну сюжетну лінію: жінка випікає хліб різної форми (колобок або пончик).

Відмінні ознаки казок «Колобок» і «Johnny-cake» стосуються головних героїв, в обох казках присутні як люди, так і тварини, однак в англійській казці кількість людей більша, тому що в ній присутні копачі колодязів та канав («well-diggers» та «ditch-diggers») і маленький хлопчик (онук), а кількість тварин менше, бо в ній відсутній заєць. Ще однією цікавою, на наш погляд, відмінністю є відсутність опису бідності героїв в англійській казці, на відміну від української.

В українській та російській казці процес виготовлення колобка описується дуже детально: «Послухалась баба, пішла в хижку, намітала в засіку борошенця, витопила в печі, замісила гарненько борошно, спекла колобок». В англійському варіанті навпаки, просліджується достатньо стислий опис: «One morning the old woman made a Johnny-cake, and put it in the oven to bake». Ще однією істотною відмінністю англійської казки «Johnny cake» від російської або української казки є наявність в останніх пісні, що робить виклад більш поетичним: «– Я по засіку метений, Я із борошна спечений, – Я від баби втік, Я від діда втік, То й від тебе втечу!»

Отже, при зовнішній схожості сюжету й героїв казок, російська і українська казка більш жива, яскрава й образна. У ній наявна більша кількість епітетів, звуконаслідувань, пісень. Це пов'язано з давньою традицією повіствування російських й українських казок під музику, що ілюструють структуру твору та розкривають їх національну особливість.